

Zaštita čovjekove sredine na moru

More i morska obala, zrak, kopno i ostale vode osnovni su faktor za održavanje ravnoteže svih organizama. Utjecaj čovjeka na okolinu zbog sve veće populacije i napretka tehnike i tehnologije postaje sve izrazitiji na prirodu i društvo, tako da u određenoj mjeri on i narušava njihovu ekološku ravnotežu, a po mišljenju mnogih to i dovodi do »ekološke katastrofe«. Mora i oceani, rijeke i jezera, fauna i flora doživljavaju mikrobiološke, kemijske i fiziološke promjene što ih izaziva čovjek u svojoj urbaniziranoj industrijskoj sredini.

Priroda ne proizvodi otpatke, ona prerađuje sve svoje sporedne proizvode i ponovo ih uklapa u ekološki sistem, ali čovjek je taj koji u nastojanju za što većom proizvodnjom stvara otpatke, koji se ne mogu ponovo iskoristiti. Ekološka kriza postaje u suvremenom svijetu realnost. Velik dio kemijskih spojeva direktno dopijeva u ljudsku hranu, a time i u čovjekov organizam, čime se mijenja organski sastav čovjeka.

I na Jadranu ima već vidljivih pojava težih poremećaja čovjekove sredine raznim zagađenjima mora s brodova i s kopna. U pitanju je i očuvanje jadranskih prirodnih bogatstava u prirodnim rezervatima (otok Lokrum i dr.), rezervatima prirodnih predjela (uvala Zavrtnica, kanjon Zrmanje, Kornatsko otočje, Pakleni otoci, otočić Badija i Ošljak i dr.), nacionalnim parkovima (otok Mljet, Paklenica pod Velebitom, a uskoro i Kornatsko otočje), specijalnim rezervatima (otočić Košljun i dr.), spomenicima prirode (Modra špilja Biševo, otočići Brusnik i Jabuka i dr.). Stoga pojave poremećaja čovjekove sredine traže što efikasniju intervenciju društvene zajednice, kako bi se spriječile štete prirodi i njenoj ravnoteži, ekonomskom potencijalu zemlje, zdravstvenim i drugim uvjetima ljudskog života. Jugoslavija — njenih 6 SR i 2 pokrajine — prve su u svijetu »ugradile« u svoje ustave odredbe o zaštiti i unapređenju čovjekove okoline (on the Human Environment). Po ovim odredbama novo socijalističko društvo osigurava uvjete za očuvanje i unapređenje prirodnih i drugih vrijednosti čovjekove okoline, uključujući more i morsku obalu, koji su važni za zdrav, siguran i djelotvoran život i rad ljudi. Iskorištavanje mora, morske obale ili drugih prirodnih dobara vrši se na način kojim se osiguravaju uvjeti za rad i život čovjeka u zdravoj okolini, čuvajući pritom prirodu, more i njihova dobra.

Međunarodna konvencija o sprečavanju zagađavanja mora uljem (for the Prevention of Pollution of the Sea by Oil) iz 1954. i 1962. (London), koju su ratificirale i Jugoslavija i Italija, Jadransko more smatra se zaštićenom zonom za ispuštanje nafte i njenih mješavina, i to u širini svake obale do 100 milja čime je u potpunosti »pokriveno« to more, jer njegova ukupna širina iznosi u prosjeku 80 milja. Nadzor nad sprečavanjem zagađivanja mora pripada svakoj obalnoj zemlji, a tako i Jugoslaviji i izvan područja njenog obalnog mora sa pravom kažnjavanja brodova zagađivača i na tom dijelu otvorenog mora od strane nad-

ležnih organa zastave broda. Jugoslavensko-talijanski sporazum o suradnji na zaštiti voda Jadranskog mora i obalnih područja od zagađivanja iz 1974. god. pruža punu garanciju da će biti zaštićena čovjekova sredina i na Jadranu.

Sprečavanje zagađivanja mora, zraka i drugih voda regulirano je u više naših saveznih i republičkih zakona i njihovih provedbenih propisa, i to u

— zakonima o međurepubličkim i međudržavnim vodama, o osnovama sigurnosti transporta naftovodima i plinovodima; o prostornom uređenju i korištenju građevinskog zemljišta; o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima; o morskome ribarstvu; o obalnom moru, vanjskom morskome pojasu i epikontinentalnom pojasu, o vodama, o ugostiteljskoj i turističkoj djelatnosti i dr.

— uredbama o klasifikaciji voda, o kategorizaciji vodotoka, o vodi za ljudsko piće i dr.

— pravilnicima o vrstama i načinu promatranja i ispitivanja kvantitativnih i kvalitativnih promjena voda, o opasnim materijama koje se ne smiju unositi u vode i dr.

Po ovim propisima naše obalno more s obzirom na njegovu čistoću dijeli se u 3 vrste, i to područje u kojem se pod normalnim uvjetima mogu uzgajati oštrige i školjke, područje koje se može koristiti za kupanje, rekreaciju i za sportove u vodi, te ostali dio mora. Morska obala je pojas kopna ograničen crtom do koje dopiru najveći valovi za vrijeme najvećeg nevremena, kao i dio takvog kopna koji po prirodi ili namjeni služi iskorištavanju mora, a koji je širok najmanje 6 m računajući od crte koja je vodoravno udaljena od crte najveće plime.

Novim zakonom o zaštiti i unapređenju čovjekove sredine, koji je još u fazi prijedloga osigurava se zaštita i unapređenje te sredine, njenim planiranjem i izgradnjom, upravljanjem prirodnim izvorima, uređenjem područja prirodnog i historijskog nasljeđa, ograničavanjem prometa određenih vrsta roba, tehničkih mjerama zaštite i nadzorom djelatnosti koje ugrožavaju ili bi mogle ugroziti čovjekovu sredinu. I Međunarodna konferencija »o pravu mora« (Caracas, 1974.) na kojoj je predloženo povećanje teritorijalnih mora do 12 milja i uvođenjem »gospodarskog mora« (patrimonial sea) u širini od 200 milja za iskorištavanje riba, nafte, plina i drugih prirodnih bogatstava od strane obalnih zemalja, ali uz punu garanciju slobodne plovidbe brodova svih zastava tim morima i uz poštivanje potpune nezavisnosti i teritorijalnog integriteta svih obalnih zemalja. Time se pružaju svi uvjeti za punu zaštitu i unapređenje čovjekove sredine, a ova će Konferencija predložiti i konkretne prijedloge o mjerama za sprečavanje zagađivanja mora i oceana.

Osnivanjem Međurepubličkog savjeta za zaštitu Jadrana i Stalnog jugoslavensko-talijanskog komiteta za kontrolu Jadrana postići će se krajnji cilj i za očuvanje prirodnih bogatstava na moru.